

A HATÁROZÓ KIFEJEZÉSI LEHETŐSÉGEI A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOKBAN*

Írta: PENAVIN OLGA

0. 1. A magyar nyelv igen gazdag határozóragokban, névutókban, amelyek segítségével a cselekvés helyének, idejének, céljának, módjának, eredetének, eredményének, a cselekvő állapotának stb. legárnyaltabb változatait képes kifejezni.

0. 2. A történeti mondattani kutatások szerint a különböző határozófajták közül a térszemléletben adott helyhatározó a legősibb. A nyelv a térben való viszonyításnak 3 főirányát különbözteti meg: 1. locativus (hol?), 2. ablativus (honnan?), 3. lativus (hová?). Ez az irányhármasság ősrégi az uráli nyelvekben. A három viszony megkülönböztetésére rendszerint 3—3 összetartozó alak szolgál pontos kifejező eszközzel hol?, honnan?, hová? kérdésre felelve: pl. -ban, -ból, -be; -nál-, től, -höz; alatt, alól, alá stb. A helyhatározó irányhármassága az egész határozórendszerben is megmutatkozik, mert a határozók jórésze vagy előzményt, vagy tartamot, vagy helyhatározót fejez ki. (Állapothatározó: milyen állapotban? hogyan?; eredethatározó: honnan?, kitől?, eredményhatározó: mivé?).

0. 3. A térbeli viszonyítás 3 főirányán kívül a magyar nyelv speciális grammatikai morféimakkal meg tudja jelölni azt is, hogy a cselekvés történés, létezés valaminek a belsejében megy végbe, onnan indul ki, oda irányul (belviszony, ragjai: -ben, -ból, -be), sőt azt is ki tudja fejezni, hogy a cselekvés, történés, létezés valaminek a felszínén, közelében, esetleg családjában megy végbe, onnan indul ki, oda tart (külviszony ragjai: 1. vminek a felszíne: -n, -ról, -ra; 2. vminek a köre: -nál, -től, -hoz; 3. család köre: -nott, -nól, -ni). Még különösebb viszonyokat is ki tud fejezni a nyelv, például azt, hogy a történés egyenesen irányul valamire s ott eléri célját (-nek), a történés egy bizonyos határnál véget ér (-ig).

0. 4. Megesik azonban, hogy eltolódás tapasztalható a rendszertagok között, a határozóragok szerepet cserélnek, nemcsak a nyelvjárásokban, hanem még az irodalmi nyelvben is, például: *gyere nálunk* (locativus lativus helyett), *a kertbe van* (lativus locativus helyett), *alul van* (ablativus locativus helyett); gyakori a hagyományörző nyelvjárásokban, de az irodalmi nyelvben is a testrészek neveinek belviszonyragokkal való szerkesztése; *ujjába húzta a gyűrűt, fejébe tette a kalapot, kötelet vet a ló nyakába, feje karóba tüzetett, agyba-főbe verték, hasba rúgta*; külviszonyrag helyett belviszonyragot találunk az ilyenben: *falun nyaral, az erdőn dolgozik, nagy oskolára, adta a fiút, szemére hány*.

A külviszony két fajának, valamint felszínének és körének felcserélése is előfordul. *Kútra ment vízért, egy kúton megállt, itatott*.

0. 5. A magyar nyelvben a határozók kifejezésére a viszonyító eszközök különböző típusait alkalmazzuk.

* Az újvidéki (Jugoszlávia) tudományegyetem tanárának Közleményeink számára küldött cikke. A dolgozat a III. finnugor kongresszuson, Tallinban elhangzott előadás kibővített változata.

1. A határozók legősibb, még ma is megtalálható kifejezőmódja a *ragtalan főnév*: Minden *nap* kimegy hozzá. Itt a szótó jelentésének, besugárzása tapasztalható a funkcióba. A ragtalanul határozóként használt névszók maguk is időt, módot stb. jelentenek. Pl. szörnyű *mód* megjített. *Gyalog* mék. *Mijelőbb* indujj!. *Később* elnézek hozzád. A ragtalan határozók mai megterheltsége már a nyelvjárásokban is minimális.

2. A határozók ma általában *ragos főnevek*. Néhány határozórag már a finnugor alapnyelvben kialakult, a magyar nyelv külön életében igen gazdag határozórag-rendszer fejlődött ki.

3. Pontosabb viszonyítás *névutós névszókkal* történik. A névutók a ragos névszók raggá válásának egy átmeneti fokozatát képezik. Számos ragos főnév megmaradt a névutó fokán, nem vált raggá, a névutó alaki önállóságát megőrizve a határozós szerkezet viszonyító eszközeként használatos. A magyar nyelv névutórendszere igen gazdag. A legtöbb névutónál megvan a háromirányúság (*alatt, alól, alá, mellett, mellől, mellé, de: túl, innen, után*).

4. A *határozószók* eredetileg ragos szók voltak, de az alkotórészek már összeolvadtak, elhomályosultak.

5. A határozói viszony kifejezésére szolgál egy sajátos szófaj a *határozói igenév -va -ve, -ván, -vén* végződéssel.

6. A *főnévi igenév* is elhomályosult határozóragos alakulat, eredeti szerepe határozói volt (maradványa a célhatározó kifejezése: *tanulni* jött az iskolába).

0. 6. A névszói ragok, grammatikai morfémaik általában suffixumokként jelentkeznek, pusztán mondattani viszonyokat fejeznek ki. A magyar szó felépítésében a rag a legvégső szóelem szokott lenni. Terjedelem tekintetében — kötőhangzó nélkül vizsgálva — a névszói ragok zöme nem hosszabb egy szótagnál, a névutók zöme viszont két szótagú. A magyar névszóragok sok szempontból a névutókkal és határozószókkal is rokonok (*házhoz — ház felé, (én) felém*).

0. 7. A névszói ragok közt — mint általában a magyar toldalékok közt-vannak egyalakúak (*t; -n; -kor; -ig*), kétalakúak (*ban, -ben, -ból, -ből, -nak, -nek*) sőt háromalakúak is (*-hoz, -hez, -höz, -szor, -szer, -ször*). A morfofonematikus alternánsokra a palatális—veláris, illetve labiális magánhangzóilleszkedés miatt van szükség.

0. 8. A ragok nagy része járulhat a névszóknak szótári abszolút tőalakjához (*kert-ben*), vagy a jellel, személyranggal megtoldott — relatív — tőalakjához (*hajóim-hoz*). A főnévi- és a határozói igenév nem kaphat viszonyragokat.

0. 9. A névszói viszonyragok között vannak egy viszony jelentésűek (a *-stul, -stül* ragos névszó társ-, illetve állapothatározó) és több viszonyjelentésűek (*-on, -en, -ön; hely, idő, mód, állapot, eszköz, ok, képes helyhatározó*). Vannak rokon viszonyjelentésűek *Vácon ~ Vácott* (lakik), *irányítól ~ irányítóként ~ irányító-nak* (vették fel, alkalmazták).

1. 0. Akad a ragok közt azonosalakúság, — homonimia is ritkábban. (*Kolozsvárt rég láttam* (accusativus), *Kolozsvárt jártam* (locativus).

1. 1. Ha a jugoszláviai magyar nyelvjárásokban használatos határozókat elemezzük, a következő megállapításokat tehetjük:

1. 2. Mivel a ragok a mondat szavai közötti mondattani viszonyokat mutatják, ezek pedig a mondanivaló kisebb egységei közt levő logikai viszonyokat fejezik ki, ezért a ragos alakokat mindig mondatokban, szó szerkezetekben kell vizsgálnunk. Egy-egy viszonyragnak többféle jelentéskülfüggője van, ezért nem lehet a konkrét mondatról függetlenül vizsgálni.

1. 3. Az egyes ragok és ragos alakok vizsgálatában a zérus ragos alakokkal kell kezdenünk, azaz a ragtalan határozóval.

1.3.1. Nyelvjárásainkban ma már nincs megterhelve a *ragtalan határozó*. Főleg Szlavónia magyar szigeteiről. Kórógyról, Szentlászlórról kerülnek elő ilyen használatú határozók, de van adatunk Pirosról és Adárról is. Helyhatározóként *-ék* képzős összefoglaló nevek szerepelnek: *Lidikájék vittem* (Piros). Időhatározóként már több ragtalan, illetve ragját vesztett alak használatos: *Féjl éjjel jágrnák a gonoszok**. (mikor?) (Kórógy). *Este kíményünk, legelteiönk*. (mikor?) (Kórógy). A ragtalan alak megismétlésével többszöri megismétlődést fejeznek ki: *Este, este kiűjönk a pad ala*. (mikor?) (Kórógy). *Réggē fēnkejönk*. (mikor?) (Szentlászló). *Soytálán egyök a buborkáqt*. *Illetlen türte a szídaost*. (= nem illette, nem verte meg). A két Kórógyon elhangzott mondat *soytálán* és *illetlen* szava mód — illetve állapothatározói értelemben szerepel.

1.3.2. Ha *tárgyragos névszó* tölti be a határozói funkciót, akkor határozói értékű tárgyról beszélünk. Alakilag a tárgyhoz kapcsolódnak, funkciójuk azonban határozói az ilyen szerkezeteknek: *Nagyot fordilt ez a világ*. Ném engedök éty *féjrcöt* šē. *Akkorát* sokotottam. (Banuta). Ezek *fok- és mértékhatározói* értékű tárgyak. *Mit sírol?* (az egész jugoszláviai magyarság!) A *mit* tárgyragos kérdőnévmás *okhatározó* a mondatban.

A tulajdonképpeni határozóragok rendszere igen gazdag.

1.3.3. *-ban*, *-ben* ragos inessivusi alak nem használatos a jugoszláviai magyar nyelvjárásokban, még az igénytelenebb köznyelvben sem. Funkcióját a *-ba*, *-be* illativusi rag vette át. A személyes névmások alakrendszerében azonban a *-ban*, *-ben* ragos *hol?* kérdésre felelő belviszonyt kifejező alak így hangzik: (én) *bennem*, (te) *benned*, (ő) *benne*, (mi) *bennünk*, (ti) *bennetek*, (ő) *bennük*.

1.3.4. A *-ból*, *-ből* ragos elativusi alaknak több alternánsa van. Szinte sehol sem lehet hallani *-ból*, *-ből* alakban, csak uraskodáskor. A magánhangzó mindenütt zártabbá vált. A magánhangzó hosszúsága változó. *a)* Rövid a magánhangzó a szóvégi *-l* megmaradásával (*házbul*, *zsákbul*, *aluttejbul*, *vizbul*) Kórógyon, Kopácson, Piroson, Horgoson, Kishegyesen, Bajsán. *b)* Szlavóniában hallani még *-búl*, *-böl*, *-bül* alakot is, de ritkán. *c)* A legáltalánosabb azonban a szótagzáró *l* elmaradása, az előtte álló magánhangzó zártabb hosszú alakjának ejtése: *tejbü?* (Vörösmart, Daróc, Karancs, Darázs, Bajsa, Szaján). *d)* A szóvégi *-l* eltűnése után rövid a magánhangzó: *-bu*, *-bü* (Kő, Pártosfalva, Feketics, Mohol).

Ennek a ragnak belviszonyt jelölő, honnan? kérdésre felelő *helyhatározói szerepe* a legáltalánosabb. *Kijüt a házbü, oszt elindút világnak*. (Bajsa) *Zsáogbul vessök a buzikáqt*. (Kórógy). Szlavóniában a *-vár* utótagú helynevekhez is *-ból* rag járul honnan kérdésre *-ról*, *-ről* helyett: *Bukováqrbul mēntek kí az erdőüre Pirijéik negyvenegybe*. Azt is mondják: *Pálicsbü jöt* — Palicsról helyett.

Kifejeznek még ezzel a raggal *részelő határozót* (partitivus): *A tejbül simisē márát*. (Kórógy) *Eredet határozói szerepe* van: *Fágbul vān ā kápujók*. (Kórógy) *Okhatározóként*: *Barácsságbul tettem*. (Piros) *Módhatározó*: *Szivembü gyüllölöm*. (Kő). *Állandó határozóként* elvont jelentésű ki-igekötős igék mellett: *Pistábü mindenki kiábrándul*. (Darázs). *Állapothatározó*: *A szeginségbul lét azzá, ami*. (Szabadka).

1.3.5. A *-ba*, *-be* ragos illativusi alaknak 1. zártabb *-bo* változatát halljuk Doroszlón, Kupuszinán, Szécsiszentlászlón, Hidvégen, ha a megelőző *-á* után egyébként is *-o* áll *-a* helyett. Érdekesen örzi meg a ragtalan nominativusi szóvégződés rövid *e*-jét a muravidéki Banuta népének ejtése: *melincebe* (melincébe helyett). 2. A Muravidék egyik falvában, Kóton viszont a két mássalhangzóra végződő szótó + *-ba*, *-be* rag kapcsolódásakor keletkező mássalhangzótorlódást egy magánhangzó beiktatásá-

* $\underset{\sim}{e}i$, $\underset{\sim}{o}u$, stb. = $\underset{\sim}{e}i$, $\underset{\sim}{o}u$ stb.

val kerülnek el (*kertőbe*), nem úgy, mint általában, a középső mássalhangzó eliminálásával.

Funkcióját tekintve ez a rag a 1. *helyhatározói* hol? kérdésre felelő belviszonyt jelölő *-ben inessivusi* rag szerepét is végzi, nemcsak az *illativusi* hová? kérdésre felelő funkciót. *Inessivusi* belviszonyt jelölő funkció: *Nincs az országba még egy oja jó lú.* (Doroszló) *A házbo zörögnek az egerek.* (Szécsiszentlászló) *Illativusi*, belviszonyt jelölő funkció: *Eküttem a bódba.* (Ludas) *Ot tégyők ládógóba á szérit* (ruhaneműjét). (Kórógy) *Mék Magyarba, osztia Itálijába.* (Kót).

Kórógyon, Szentlászlón, Harasztiban a földrajzi nevek helyhatározós ragozása a jugoszláviai helységneveknél általában inessivusi és illativusi értékű *-ba, -be* raggal történik: *Eszéigbe vout.* Páliscbá *vout, Palicsba mén.* *Eszéigbe menyönk eladouzni.* *Újvidégre il a sougor.* *Födvaorba jáorri oskológba.*

Külviszonyt jelölő rag helyett ezzel a raggal szerkesztik többnyire a testrésznevek, ruhadarabok helyhatározóit: hol?, illetve hová? kérdésre Szlavóniában, a székely Vojlovicán: *A lábada húsz csizmikát.* (Vojlovica) *Gyíróüt húz az újambá.* (Kórógy). *Fejigbe tiláongli vout.* (Haraszi) *Lovák nyákógba kotogóv vout.* (Kórógy). *A vőféijnék á kálábbá pántlikáot tétek.* *A dērekógba ráncos vout a gátyá.* (Kórógy).

A *külső felszint* jelölő rag helyett a belviszonyt kifejező *-ba, -be* rag használatos Szlavóniában, Szécsiszentlászlón: *Féleúdba mégált.* (Szécsiszentlászló). *Kiményönk a réjdbé, szégyönk szácsko tikmonyákat.* (Kórógy). *Kerütéjzsbé ágátáok á göcsöket.* (Kórógy).

2. *Mikor?* kérdésre felelő *időhatározói* szerepben is gyakori a *-ba, -be* ragos időt jelentő névszó: *Éfibe kiment a boszorkány.* (Kót). *Éfibe járnak a tolvajok.* (Kapca). *Féjizenketőjébe hált még ápiká.* (Kórógy). *Mindhá ebb á nába lét vouná.* (Kórógy). *Mindön harmadik esztendőbe jön a fiam.* (Horgos). *Réglözsbé vout, miko kijüt á loj.* (Haraszi).

3. *Állapothatározó szerepe* van ragunknak állapotot jelölő névszóval: *Háldokloyba vout peszepápá.* (Kórógy). *Köcsönbe ment a búza.* (Hódos). *Hazsba van a búza.* (Piros).

4. *Részelő határozóként* elemezhető: *Nagyob részbe kiata a földit.* (Szécsiszentlászló) *Felibe osztózik a tesvirjével.* (Piros). Részt kifejező névszóval társult a rag.

5. *Célhatározó:* *Fuharba mentünk* (Vojlovica).

6. *Állandóhatározó:* *Fene a poronytyiba!* (Kő)

7. *Módhatározó:* *Csendbe kucorgot* (Péterréve).

8. *Eszközhatározó:* *Viderbe hozik á vizet* (Rétfalu).

9. *Okhatározó:* *Tidőübájba hált még* (Haraszi).

1.3.6. Az *-n, -on, -en, -ön* ragos *superessivusi* és későbbi modalis-essivusi alak ragja ha *-s* végű névszóhoz járul, akkor általában megkétszereződik az *-s*, és a beszélők egy *-san, -sen* ragot tételeznek fel: *rakásson* (Temerin), *édessen* (Velika Pisanica), *farósson* (Doroszló), *pógárosson* (Karancs), *hibásson* (Feketics), *csőszissen* (selypítve) (Kopács), *igyenössen* (Kórógy), *amúgyósson* (Szentlászló). Ha magánhangzóra végződik a szótó, akkor Kóton a modalis-essivusi értékű ragnak *-llan, -llen* (*savanyullan, köserüllen* — de: *sürün*), Feketicsen, Moholon, Darócon *-jjan, -jjen* változata szerepel (*savanyujjan, keserűjjen*). Kórógyon, Piroson, Doroszlón, Dolinán, Hódoson, Kopácson, Köben, Vörösmarton, Sepsén, Darócon, Velika Pizanicán, Horgoson *-jen* változat hallható: *keserűjjen, savajójan ~ savanyujjan*. Péterrévén a szövegi *-n* rag megnyúlik, ha utána magánhangzóval kezdődő szó következik: *lovonn, embērēnn, ittēnn, ottann*.

Elsődleges funkciója a tárgyak felületén, tetején hol? kérdésre felelő

1. *Helyhatározó* kifejezése. *Hucsó ülöl a széjkön?* (Kórogy). *Ördöglovon karingalásztunk.* (Doroszló). *A pallason van a kukoricá.* (Ludas). *A keszkenyőt utól kötték még á nyáikon.* (Kórogy).

2. Az *-n, -on, -en, -ön* ragos alaknak néha rokon a jelentése az inessivusi *-ban, -ben* ragos alakéval: *Szánt az ökör a horgosi határon.* (Horgos). (Nem pontos helymegjelölés!)

3. Gyakori a mikor? kérdésre felelő *időhatározó* jelentés időt jelentő névszóval: *A hétön émmék hozátok* (Székelykeve). *Az idin sok buza termet.* (Kót). *Az őszön beteg vót.* (Temerin). *Karácsony bötyin havazott.* (Ada).

4. Az eredeti superessivusi rag modalis-essivusi ragként *mód-,* illetve *állapothatározók* kifejezésében is részt vesz melléknevek és számnevek mellett *-an, -en,* illetve más változatú alakban. *Mód-,* illetve *állapothatározó:* *Keserén iszom a kávé.* (Gombos). *Hibásson beszil* (Feketics). *Héten vannak.* (Temerin). *Hirtelennyen rosszul lett.* (Dolina, Pince). *Fehérön kötték még á csárápot.* (Kórogy). *Keserülten szereti a kávé.* (Kót). *Savajójan főzi a paradileves.* (Dáróc).

5. *Eszközhatározó:* *Ökrökön szagtották, lovákon boronágták. Póstaon küldöm el.* (Kórogy), *Két rúdon vitték.* (Kishegyes).

6. *Allandóhatározó:* *Mindig roszáságon törí á fejit.* (Kórogy). *Min töprenksz?* (Ada).

7. *Fok- és mértékhatározó:* *Akkorán ver a szüvem.* (Kapca). *Ez bánti legjobban.* (Kórogy).

1.3.7. A *-ról, -ről* ragos delativus alak magánhangzója zártabbá válik a jugoszláviai magyar nyelvújításokban. Ha a szótagzáró *-l* megmarad, a magánhangzó lehet *a)* rövid is: *hazurul* (Martonos), *márhágrul* (Kórogy), *b)* hosszú is: *fágrúl* (Szentlászló), de ha elmarad a szótagzáró *-l,* akkor a rag magánhangzója megnyúlik: *székrű, asztralrű* (Kishegyes), *kerirű* (Topolya).

A *-ról, -ről* ragos alak legfontosabb jelentése a dolgok felületére vonatkozó, honnan? kérdésre felelő *helyhatározói* jelentés. *Leeset a székrű.* (Kishegyes). *Onnan hazurul jut.* (Martonos). Kettős határozóban: *Szórul szóra eszt monta.* (Ada). *Naprul napra soványab* (Topolya).

2. Néha az elativus *-ból, -ből* helyett használják: *Mikó jñ ápicá az erdőirűl?* (Kórogy),

3. *Allandó határozó:* *Mindénrűl ésöt ot szoy.* (Kórogy).

4. *Időhatározó:* *Tavalrű marat kis bor.* (Topolya).

1.3.8. A *-ra, -re* ragos sublativus alakban a *-ra-*nak van *a)* zártabb változata: *sorozásro, vizitáro.* (Hosszúfalu, Dobronak, Kámaháza, Hídvég) mert ezekben a falvakban az *-á* utáni *-a* más helyzetben is *á-o* párt ad. *b)* A ragnak van nem illeszkedett változata is: *hátre* (Vojlovica), *sokáre* (Szécsiszentlászló).

Funkciói közül 1. a tárgyak felületére irányuló, hova?, merre? kérdésre felelő *helyhatározó* funkciója az elsődleges. *Kimént a mezzüre.* (Szécsiszentlászló, Kopács, Kórogy). *Alóra tettek termésküvet.* (Piros). *Váqlikrá vették á zsáokot.* (Haraszti). *Padra, Kati* (Gombos).

2. A sublativus ragos alak jelentése néha az *illativusival* rokon: *Úgy megy a börtönajtóra* (Ada). *Ment az orvosokra, de nem gyógyult meg.* (Kórogy). *Fonyórá jártunk, szittenk, fonytunk.* (Kupuszina). A köznyelvhez mérten ez szokatlan használat.

3. *Kettős határozó:* *Folyosóról folyosóra járt.* (Kishegyes). Más funkciója is lehet, például

4. *Időhatározói: Sokára tutuk meg a hirt.* (Szécsiszentlászló). *Husvétra tegyük el a sunkát.* (Piros). *Estére elmék hozzád.*
5. *Eredményt fejez ki: Jó kemínre fősztik a tojást.* (Feketics, Piros). *Két részre vákta az almát.* (Szabadka).
6. *Állapothatározó: Hóitra vertik.* (Temerin).
7. *Móddhatározó: Ety hajításra kiúsz.* (Kishegyes).
8. *Állandó határozó: Érdemes vót Pali a dicsíretre.* (Piros). *Ne gondój a bajra.* (Mohol).
9. *Tekintethatározó: Egy szemire vak vót.* (Újvidék — Telep).
10. *Okhatározó: Árâ az orvosrà (orvosságra) jobân let.* (Kórógy).
11. *Célhatározó: Kápáqlátrâ'kő meni, nem írök rá.* (Haraszti).
12. *Mérték- illetve fokhatározó: Négy meterre voyt â kápufâ.* (Kórógy).
13. *Számhatározó (-szor, -szer, -ször ragos számhatározóhoz): Ôtöcöre së mënt neki.* (Vojlovica).

1.3.9. A *-nál, -nél* ragos adessivusi alakok között találunk nem illeszkedett *-nál, -ná* ragosokat is: *Férná van.* (Kapca). *Az egy nál főjötek. Az ipartestületnél panaszt tett.* (Szécsiszentlászló). *A péknâ van friss kinyér.* (Felsőlakos). Egyébként a *-nál, -nél* rag szótagzáró *-l*-je sok helyen elmarad. *Feriné van bicsak.* (Kishegyes). *A bótosná veszünk maj lisztet.* (Mohol).

1. Ezzel a raggal ellátott helyet jelölő névszóval valakinek vagy valaminek a körében léteelt, történést, oldalról való közelséget lehet kifejezni mindenek előtt. *A bótnâ meg a templomná van egy kúrakás.* (Hetény).

2. *Időhatározó: Lámpagyutásná hoszták a ruhát.* (Ludas).

3. *Célhatározó: A jákivágásnál használík â budákoí.* (Topolya).

4. *Eszközhatározó: Tüznê sütték a szalonnát.* (Szabadka).

5. *Hasonlító határozói: Nálomná üdösebb embör.* (Gaberje). (Középfok mellett szerepel ez a két *-nál*-t tartalmazó alak).

6. *Állapothatározó: Hódvilágnâ mënt Eszékre.* (Mohol). (Külső állapot!).

1.3.10. A *-tól, -től* ragos ablativusi alakban a ragnak lehet *a*) zártabb rövidebb magánhangzója: *rëggeltül estig* (Kórógy). *b*) vagy zártabb hosszú magánhangzója: *Pistátú káptâ.* (Topolya). A szótagzáró *-l* elmaradása után a magánhangzó megmarad hosszúnak: *saroktû, kereskedőtû* (Kishegyes), vagy megrövidül: *Kitû kaptad?* (Kót). *Funkciója* a szomszédos térségre vonatkozva honnan?, mettől? kérdésre felelő.

1. *Helyhatározó kifejezése: A fakereskedéstü idájig húszta a vasat.* (Kishegyes).

2. *Időre vonatkoztatva a kezdő határpontot jelöli: Estétül regelig nem alut simí-cse.* (Kórógy).

3. *Okhatározó: Â mosástul kisebesödöt â kezi.* (Rétfalu).

4. *Hasonlító határozó: Pistátul nagyobb.* (Általános használat!). *Tülem job.*

5. *Eredet határozó: Szögin szülöktü születött.* (Debeljacsa). (A főnév maga is tartalmazza az eredet képzetét!)

6. *Állandó határozó: Ettü a Pistitü mindên kitelik.* (Kót).

7. *Eszközhatározó (személyt jelölő szóval): Pistikâotul küddöt hírt Vilminek.* (Kórógy).

Néhány névutó (a fogva és a kezdve) *-tól, -től* ragos névszóval fejez ki időhatározót: *Tënnâptul fogvá* (Szentlászló), *mâtul kezdve* (Velika Pizanica).

1.3.11. A *-hoz, -hez, -höz* allativusi ragos alak ragjainál a következő alternánsok jelentkeznek:

a) *-hoz, -höz: biróhoz, Ferenchöz* (Debeljacsa),

b) *-hol, -höl*: *Örzsihöl, Sándorékhol, Ferenchöl*, (Bajsa, Kopács, Várdaróc, Laskó, Karancs, Ko, Csúza, Sepse, Rétfalu),

c) *-hon, -hön*: *Ferenchön, kúthon, biruhon* (Ludas, Horgos, Csóka, Szaján, Torda),

d) *-hon, -hen, -hön*: *embèrhön, képhen, asztalhon* (Orom, Tiszavidék),

e) *-ho, -hő*: *Sándorho, biróho, biruho, üszhő, Ferenchő* (Velika Piszanica; Píros, Péterréve, Kishegyes, Csantavér, Becse, Mohol, Kispiac, Doroszló, Padé, Kórógy, Darázs, Hercegszöllős, Vörösmart, Kót, Hidvég, Völgyifalu, Gaberje, Hosszúfalu, Radamos, Banuta, Göntérháza, Domonkosfa, Hódos),

f) *-ho, -he*: *Ferenche, biróho* (Feketics),

g) *-ho, -hő*: *fèrhő, biróho* (Topolya, Temerin, Gombos),

h) *-hó, -hő*: *fáhó, kúthó, kerthő* (Kishegyes, Topolya, Temerin),

i) *-ho, -he ~ -hé ~ -hen ~ -hel*: *biroho, Roziékhé, Ferihé* (Kupuszina), *pèkhe, Ferenche* (Magyar Ittabé), *testhen álló* (Horgos), *testhel álló* (Kopács),

j) illeszkedés nélkül: *ho*: *Ferencékho* (Haraszi), *biruho, Ferencho* (Pártosfalva),

k) *-ho, -hő ~ -hon, -hön* (Bácsszöllős).

1. Általános funkciója helyhatározás valaminek a köréhez, oldalához jutás *hova?* kérdésre felelve. *Pèkhe mén. Ferencho megyék.*

2. Ritkábban célhatározó: *Á kápólátho kéjt emböri vègyönk.* (Kórógy).

3. Állandó határozó: *Nëm ilik á ronvgyös kácábajkóuhol gyönygyös págrtá.* (Rétfalu).

1.3.12. A *-t, -tt* ragos ősi locativusi alak egyre ritkább a nyelvjárásokban is. Hol? kérdésre felelő

1. helyhatározóként előfordul még Kórógy, Kupuszina, Székelykeve (az ősi tulajdonságokat őrző nyelvjárási szigetek) nyelvében. *Mindenhutt járt.* (Kupuszina). *Suhutsë taláalom.* (Székelykeve). *Középütt ketté váólásztik á hájikát. Föütszinest váogi lé á kukoricáot.* (Kórógy).

2. Állapothatározó: *Hájádonfejti mégyöl?* (Rétfalu). *Bizvást jühec.* (Haraszi).

3. Mértékhatározó: *Eröst szereti.* (Vojlovica).

4. Tekintethatározó: *Látást láttam, de hallást nëm hallottam.* (Vojlovica).

1.3.13. Az *-ig* ragos terminativusi alak mindenütt a végső határt jelöli mint

a) helyhatározó: *melléjig ért a gyerek.* b) időhatározó: *Hajnalig tartott a muri.* *Kettős határozóban: Látástul vakulásig dógozik.*

Alakváltozata a vojlovicai: *-ég*: *Ety kicsinyég éfáradott,* (mértékhatározó).

1.3.14. A *-nak, -nek* határozó ragos dativusi alak ragjainál (Szlavóniában) van a) zártabb *-nak, -nek, -nok, -nèk* változás és b) egy magashangú *-ne* változat okhatározó kifejezésére. (*Mine sirol?*). Mohol, Péterréve *-nek* változattal él: *embörnèk, kezömmèk.*

Leggyakoribb mondattani szerepe a

1. részeshatározói és

2. dativus possessivusi (birtokos részeshatározói): *Pistának adom a házat. A sógornak van még hat ökre.*

Jelölhet még a *-nak, -nek*-ragos névszó

3. merre? kérdésre felelő irányulást kifejező helyhatározói is: *Hazának megy.* (Szécsiszentlászló) *Lenèk, fönèk, küinek mëntek, de sèhogy sè tanátak oda.* (Az egész Muravidéken így.)

4. Eredményhatározó: *Páolinkágnak főzik á sziváot.* (Kórógy).

5. Célhatározó: *Mèkhatta ugarnak. Mèkhatta kukoricának.* (Mindenütt így!)

6. Állapothatározó: *Kopász szírönek montáok ászt á földet.* (Kórógy).

7. *Okhatározó: Mine sírol? (Kórógy) Örüt a gyerök ù kárdnak. (Vojlovica).*
 8. *Tekintethatározó: Rossznak rossz a viselkedése, de jó a szive. (Temerin).*
 9. *Dativus ethicus: Ède nekēm nē gyere! (Rétfalu).*

1.3.15. A *-nott, -nól, -ni* ősi családi helyrag csak Vojlovicán használatos *-nitt* (hol?), *-nól* (honnan?), *-nyi* (hová?) változata él a vojlovicai székelyeknél. *Vótám a papéknitt. Jövök a papéknól. Mëgyünk a papnyi.*

Személyt jelentő köznevekhez vagy *-ék* összefoglaló képzős névszókhoz járulnak ezek a ragok.

1.3.16. A *-kor* ragos temporalisi alak ragja előfordul:

1. *-kor* alakban: *miltkor* (Kórógy), *éfélkor* (Daróc), *éfélkor* (Bajsa);
2. *-kó* változatban: *akkó* (Kishegyes), *tavaszkó* (Daruvár);
3. *-ko* alakban: *búcsúko* (Kishegyes), *tavaszkó* (Temerin), *pünköstkó*, *vérátko*, *miko? akko*, *őjyszko* (Kórógy), *húsvitko*, *pünköstkó* (Piros). Csak idő kifejezésére alkalmas szótári tőalakú szófajokhoz járul, mivel egyetlen funkciója mikor kérdésre felelő időhatározás.

1.3.17. A *-szor, -szer, -ször* ragos multiplicativusi alak ragjainak alternánsai:

1. *-szor, -ször: másszor, háromszor, öccör*, (Bajsa, Piros, Csantavér, Daróc),
2. *-szó, sző, -szé: háromszó, öccő* (Péterréve), *eccé* (Bajsa, Péterréve, Kórógy),
3. nem illeszkedett *-szër: sokszër, háromszër, haccër* (Szécsiszentlászló),
4. nem illeszkedett *-szë: haccë, sokszë, öccë* (Kót, Kámaháza, Vojlovica).

Csak egyes számú számnevek, számnévi névmásokhoz, mennyiséget jelentő névszókhoz járul. A sorszámszámnevek *-ik* végződéses alakjához kapcsolódik a *-szor, -szer, -ször* rag Vojlovicán, ritkábban Kórógyon, és itt-ott egyes elbeszélőknél: *Harmadikször már a kiráj ment a lovakhó.*

Érdemes megjegyezni, Zentán a *-szor, -szer, -ször* ragos névszó helyett *vërs* főnevet használnak. *Nëgy vërszbe vótam nálad.* Bajsán pedig *izrombá* alakkal helyettesítik: *Kët izrombá szálát hozzátok.*

Funkciója: 1. *számhatározói: Èccë vout Budáon kutyováqsáqr.* (Kórógy),

2. *fok-* illetve *mértékhatározói: Kevësszë vót rajta ez a ruhá.* (Kót);

3. *időhatározói: Èccer vót ëgy ëmber.* (Temerin).

1.3.18. A *-n* ragos modális *-essivusi* alak lásd 1.3.6.

1.3.19. A *-képp, -képpen* ragos formalisi alak ragváltozatai *-kippen* (Piros), *-këp* (Kórógy), *-kipen* (Pacsér). Gyengén megterhelt határozói rag, mindig a lexémához járul.

Funkciója 1. *módhatározói: Mágskëp beszilöl mást, mint tënnáp.* (Kórógy). *Mëkülönbösztetiskippen mëgcirógatta az orcáját.* (Piros). *Embörkipen viselkődöt à májom.* (Rétfalu).

1.3.20. Az *-ul, -ül* ragos *essivusi-modalisi* alak alakváltozatai: *árcël csáp, házil mënt* (Kórógy).

Funkcióit vizsgálva a jugoszláviai magyar nyelvjárásokban megtaláljuk még az ősi 1. helyhatározói funkciót, ami az irodalmi nyelvből a ragos névszókban eltűnt, csak a határozószókban és viszonyzószókban él tovább. Az eredeti *ablativusi* jelentésű *-l* rag *locativusi*, majd *lativusi* jelentést vett fel. Ebben a minőségében találjuk meg a következő mondatokban: *Ènen házil ment.* (Kórógy). *Onnët házul ment.* (Ada). *Testrészek neveinél: Hágitil nincszömi. Árcël üttem ásztát à csävárgóút.* (Kórógy).

2. *Időhatározói* funkció is ritka a mai köznyelvben, de Göntérházán azt mondják: *Maj kap nyugdíjat öregül* (öreg korában). *Örökül beszélöl, hãlgás.* (Haraszti).

A mai irodalmi nyelvben *mód- és állapothatározói* funkciója van az *-ul, -ül* ragnak. A nyelvjárásokban is erre van a legtöbb példa.

3. *Állapothatározó: Elevenül viszik el, átol félt. Étte nyersül a párádcsomot.* (Kórógy). *Levesül főszték a fris disznóhust.* (Gombos). *Pénzül vesz* (cserébe adja). (Kopács). *Kesztem jobbul lenni.* (Szécsiszentlászló). *Sajátájul egyök.* (Szentlászló).

4. *Módhatározó: (rendszerint melléknevek szerepelnek így, de a népnyelvben főnevek is). Párásztul ván a kálógcs (= nincs benne töltelék).* (Kórógy). *Úgy rakta a kólét sokacul öregapám.* (Gombos). *Sikeretlenül jártam.* (Vojlovica).

1.3.21. A *-ként* ragos essivusi-formalisi alak ragjának *-kint* változata használatos Kopácson, Kóton, Bajsán. Ritkán használt rag, csak *állapothatározói* szerepe van. *Egyös gyerökkint nőtt fen.*

1.3.22. A *-val, -vel* instrumentalisi — comitativusi ragnak több alakváltozata használatos:

- a) nem illeszkedik: *-vel: Lábel mëktiporták* (Szécsiszentlászló),
- b) nem illeszkedik: *-el: Fejszixel vágd el a lúd nyakát.* (Hodos, Csúza),
- c) nem hasonul: *Kérvénvel* (Székelykeve, Vojlovica),
- d) a szóvégi: *-l* elmarad, a magánhangzó megnyúl: *-vā, -vē: restāvā, tanittovā* (Felsőlakos, Péterréve, Domafödi),
- e) a szóvégi *-l* elmarad, a magánhangzó megnyúl, de nem illeszkedik: *tavasszē* (Péterréve, Domafödi, Gaberje).

Funkcióit vizsgálva elsődleges

1. a közvetlen eszköz megjelölése: *Restával tisztítjuk a búzát. Kérvénvel engették be.* (Székelykeve). *Fejszixel vágd el a lúd nyakát.* (Hodos). *Lábel mëktiportok* (Szécsiszentlászló).

A *-val, -vel* ragos névszó 2. *társhatározói* szerepet is mutat: *A tanittóve találkozott* (Gaberje). *Barátnémel vótunk a kiállításon* (Csúza).

3. *Állapothatározó: Nyugott vérel üt a fogorvosnagl.* (Kórógy).

4. *Módhatározó: Nagy sebessége rohant.* (Felsőlakos).

5. *Okhatározó: Éhel hálol meg, há nem eszõ.* (Haraszi).

6. *Időhatározó: Összē, tavasszē mindig beteg.* (Péterréve). *Nappe esett az essõ.* (Domafödi).

7. *Helyhatározó: Ótóbusszal jár be Noviszádra.* (Piros). *Vonattá utazik.* (Teme-rin). Legtöbbsnyire csak közlekedési eszközt jelentõ főnévvel! Egyébként rikta a *-val, -vel* ragos helyhatározó.

1.3.23. A *-stul, -stül* sociativusi alak megszokott kísérõt, hozzátartozót jelöl. Ragváltozatok: *-stu, -stü, -stúl, -stül: gyükerestül* (Kórógy), *tüjjestü* (Kót, Szécsiszentlászló, Bajsá).

2. *Társhatározó: Családostul kiment Amérikába.* (Piros).

2. *Állapothatározóként: Gyükerestül pusztul a fa.* (Kopács).

3. *Mértékhatározó: Mindenestül ēmerüt.* (Kórógy).

1.3.24. Az *-ért* ragos causalisi-finalisi alak végződésének változatai: *-ér, -ér, -ir, -é, -it, -itt.*

-é ragot használnak Felsőlakosban, Topolyán, Péterrévén; *-it, -itt* ragot pedig Kapcán, Hosszúfaluban, Kámaházán, Gaberjén, Radamosen, Banután, Hídvégen, Göntérházán.

Funkcióit nézve -ért ragos névszóval kifejeznek:

1. *Csereviszonyt: Sok pizé vette a házát* (Topolya). *A nyerögér áttám két dáráb ezrest.* (Kórógy). *Pienzé veszi a búzát* (Felsőlakos). *Ety kis galambitt adott ötven dinári* (Göntérháza). *Sok pénzít atta eszt a lóét* (Hosszúfalu, Kámaháza, Göntérháza, Radamos, Banuta, Hídvég, Gaberje).

2. *Okhatározói viszonyt: Szorgalmájé szeretik.* (Topolya). *Megbüntették a lopásér.* (Hódos).

3. *Célhatározói viszonyt: Fájér mēnt az erdőüre.* (Kórógy). *Kenyirir ment.* (Ókanizsa, Bajsa, Feketics). *Nēm akart mēkhalni Pavelicsé.* (Kapca). *Orvositt, papitt elfutott.* (Kámaháza). *Fájit vót a fágiton.* (Kapca).

4. *Állandóhatározói: Sokér atta el a gyümöcsöt.* (Ludas).

1.4. A nyelvjárásokban előfordul, hogy a határozókat tovább ragozzák, mivel 1. az első rag jelentése elhomályosult (*hazul-ról, alul-ról, hirtelen-nyen*), 2. nem elég világos a rag jelentése (*ottan, itten*), 3. esetleg új funkció fűződik a ragos szóhoz, (*miltátul, edájig, addigra*) 4. analógiásan keletkezik az új alak: *nálamnál*.

1.5. Pontosabb körülményviszonyítás névutós névszókkal történik. A magyar nyelv igen gazdag névutókban, legtöbbjüknel — mint már mondtuk — megvan a háromirányúság. Egy-egy névutónak több változata él a népnyelvben. Most csak néhány névutós szerkezetet említünk meg:

1.5.1. *Viszonyjelentés* szerint a legtöbb *helyre* vonatkozik.

1. *Hol? kérdésre: Asztal mellett ül.* (Piros). *Ezen fölött süti a szalonikát.* (Vojlovica). *Vizen tífelül van a főgyik.* (Kót). *Vizen áti mén.* (Kapcsa). *Vizen tunnat van a szőlő.* (Petesháza). *Vizen tunnat él.* (Kopács). *Hägz kívül vān a gāng.* (Kórógy).

2. *Honnan kérdésre: A fal felől halaccott.* (Padé). *Szűnyokháló álól nēm szabād kibleszeli.* (Rétfalu). *Eke után, eke utól vetik. Zsir alá mēksütik a rāngtāgst.* (Kórógy).

3. *Hová? kérdésre: Lágbik közé tēgyök a szágot.* (Kórógy). *Fejik állá vāonkus kő.* (Szentlászló). *Tul a Dunāora mēnt.* (Kupuszina).

Az itt említett névutók közül ma már csak a nyelvjárásokban élnek a következők: *tífelül, tunnat*. A *kívül* névutó ma már *-n* ragos névszóhoz járul, itt még a régi ragtalan névszó + kívül szerkesztésmód él.

1.5.2. *Időre* vonatkozó névutók:

1. *Mikor? kérdésre: Egy hét murva.* (Péterréve). *Ēy hét múlva esküszik.* (Bajsa). *Nāplemēt utā hirteleny sūtét lész.* (Rétfalu). *Kéi-három évnek előte történt.* (Gombos).

Az utolsó mondat névutós szerkezete örzi a régi szerkesztésmódot. A régi nyelvben ugyanis birtokviszonyban levőnek fogták fel a névszót és a névutót, *-nak, -nek* raggal jelölve az összetartozást.

2. *Mióta? kérdésre felelve: Tegnapul fogva sokat dógózik.* (Szécsiszentlászló). *Mātu kezdve nem iszok.* (Piros). *Tēnap ilta nem ětt.* (Kórógy). *Māgtul fogvá jobbān vān.* (Kórógy).

Az *ilta* névutó csak Szlavóniában használatos, régi hangulata van.

1.5.3. *Állapothatározók* kifejezésében résztvevő névutók: *Piz nélkül állt ott.* (Piros). *Az nekü nem jön ide.* (Kishegyes). *Pap nekünt vuotunk.* (Hodos). *Piēnz nēkūn is mēgilt.* (Kót). Érdekes a nélkül névutó (hodosi) *nekünt* változata.

1.5.4. *Módhatározót* fejez ki: *Sormkívül mondom.* (Kórógy). *Tanulás szerint űltek.* (Kishegyes). *Lābanāl fogvást hűszta.* (Bajsa). *Lābānā fogva tartotta.* (Péterréve).

1.5.5. *Ēn végettem ne veszejcse el a kenyérit.* (Gombos).

Okhatározót fejez ki. *A rossz üdö miatt nem vetettünk.* (Hodos).

1.5.6. *Célhatározó* funkciójú: *Jouszāog véget vouták a fālukāpuk, hogy nē mēhessenēk bé a hātāorbā.* (Kórógy).

Csak néhány névutót sorolhatunk fel, de ebből is látszik, hogy nyelvjárásaink még itt-ott örzik a régít, a régi alakot, a régi szerkesztési módot.

1.6. A *határozósók* (adverbiumok) már mint kész nyelvelemek neveznek meg valamilyen határozói körülményt. A ragos vagy névutós névszó funkcióját végzik több alakváltozatban.

1.6.1. Megkülönböztetünk a valóságos határozószóknál határozott fogalmi tartalmú valóságos határozószókat és névmási határozószókat.

a) *Határozott* fogalmi tartalmú valóságos határozószók:

α) *Helyhatározók*: ithon (Bajsa), iton (Kót), belé, minálunk, magas fen (Kórógy), bennebb (Vojlovica), könnyebb (Vojlovica), szertem, utól (Kórógy), hozzám (Vojlovica), belé, rá (Mohol), belőlle, tüllök, (Piros), tületök (Kórógy), rulam, rúlik, körül-körül (Kórógy).

β) *Időhatározók*: mást (Kórógy, Kót), mailta, régiltä (Kórógy) osztä, (Kórógy); inetimológikus d-vel: osztand (Mohol, Temerin, Doroszló), mozs (Kót), mindöröke (Haraszi), memegent (= ismét), (Kórógy), bas, épen mást (Kórógy), jéppog (Kót).

8. *Állapothatározó*: hanyatt (Vörösmart).

b) *Névmási határozószók*:

1. *Mutató értelemben*.

α) *Helyhatározók*: od (Hodos, Kót), od ben (Hosszúfalu), ęt (Kórógy), ęde (Kórógy, Vojlovica), ęde-odä (Kórógy), ęre-ära (Péterréve, Kispiac), óra = arra (Kopács, Daróc), ére (Daróc).

Időhatározók: äkko, äddig, äzutä ~ äziltä (Kórógy), äzutän (Kót).

Módhatározó: ú, í (Kórógy, Szentlászló), így

2. *Kérdő értelemben*:

a) *Helyhatározó*: mére (Daróc), mére (Bajsa), möre (Péterréve), mire, méré: (Kórógy).

b) *Időhatározó*: milta (Kórógy), mijóta (Piros), mijuta (Daróc), müte (Bajsa, Péterréve), mijután (van itt) (Kót), möte (Topolya).

c) *Okhatározó*: mine (Kórógy, Szentlászló, Haraszi).

d) *Módhatározó*: hucso, hutyo (Szentlászló, Kórógy, Haraszi, Rétfalu).

3. *Vonatkozó értelemben*: ähun, hun, ähucso (Szlavónia), ahová, hová.

4. *Határozatlan értelemben*: akárhon, mindenünen, sohäsë, (Hosszúfalu, Kórógy, Temerin), kihä-kihä = olykor (Kórógy), sähucso, sähutyo (Szlavónia), sähun (Feketics), sähunn (Kót), sähun (Padé, Csóka, Szaján, Debeljacsa, Ada, Temerin, Valika Piszunica, Bajsa), sähon (Kórógy), sähunsë (Dobronok, Kámahäza, Hídvég), sähunsë (Topolya), sähonsë (Torda), sohun (Gaberje, Kapca), sähäsë (Hosszúfalu), sähölsë (Csúza, Karancs). Inetimológikus -d-vel: ottand (Kaviló, Vörösmart).

1.7. *Az igenevek*, a főnévi igenév és a határozói igenév (adverbium verbale) is a cselekvés körülményét fejezi ki. A -ni végű igenév változata: mélyhangú igékhez: -nya, magashangúakhoz: -nyi (Topolya, Gombos), — minden alakhoz -nyi (Doroszló, Kishegyes, Kupuszina, Gombos, Muravidék falvai).

A főnévi igenév

1. *Célhatározóként* szerepel a jugoszláviai magyar nyelvjárásokban is általában mozgást jelentő igék mellett. *Reggel mindanyijan ätmënnëk frustukolni.* (Hetény). Helyben lételt kifejező igék mellett is előfordul a főnévi igenévvel kifejezett célhatározó, mert az ilyen igék a helyben lételt megelőző mozgást is kifejezik: *Szántani van* (elment szántani és most ott van). *Odavótak aratni mëg kukoricät törni.*

2. *Véghatározói szerepe* ritkább a főnévi igenévnek, de előfordul: *nëm ënni vän: ez dijou* (Kórógy).

3. *Tekintethatározóként* csak szórványosan kerül elő a főnévi igenév: *Vänni vän, csak keves.* (Vojlovica). *Alunni alhacc, amenyit akarsz.* (Torda). *Lätni lättam, de nem hallottam.* (Ludas).

A -va, -ve képzős határozói igenévben kifejezett cselekvés történés, létezés a

főmondat cselekvéséhez képest egyidejű lehet és befejezetlen: *Sokat tőprengve gondót az otthonjukra.* (Mohol).

Mondattani szerepe többnyire:

1. *Valóságos állapothatározás: Látva lássa, hogy a csirkék fuldokónak, de hagyj. (Padé). Ki van csinálva a haja.* (Gombos). *Még vagyok ijeddel.* (Kupuszina).

2. *Módot fejez ki: Sűgva mondi neki, mennyen ki.* (Haraszi). Többször -st módhatározóragot kap az igenév: *Ódalvást mēgyők, mind áki bérúgott.* (Kórógy). *Rohanvást futott ki a falubú.* (Torda).

A -va, -ve képzős igenév legtöbb nyelvjárásban alaki módosulást szenved: -val, -vel, illetve illeszkedett alak jelentkezik: *Meg van irral, monddal, ú kel neki lenni. Be van zárta.* (Bajsa).

IRODALOM

HORGER ANTAL, A magyar nyelvjárások, Bp. 1934.

KÁLMÁN BÉLA, Nyelvjárásaink, Bp. 1966.

BERRÁR JOLÁN, Magyar történeti mondattan. Bp. 1957.

A mai magyar nyelv rendszere I—III. (szerk. TOMPA JÓZSEF) Bp. 1961.

J. LOTZ, Das ungarische Sprachsystem, Stockholm, 1941.

OLGA PENAVIN, Die Sprache der ungarischen Bevölkerung der Batschka, Göttingen, 1956. Saját magnetofonfelvételeim, kérdőíveim anyaga.

ВОЗМОЖНОСТИ ВЫРАЖЕНИЯ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ В ВЕНГЕРСКИХ ДИАЛЕКТАХ ЮГОСЛАВИИ

O. Пенавин

Автор занимается с прилепами обстоятельств и с их функциями в венгерских диалектах Югославии. Некоторые венгерские диалекты Югославии из-за своей изолированности сохранили некоторые старые окончания или устаревшие, уже неупотребительные функции. Но в ходе исследований выяснилось и то, что под влиянием других языковых факторов появились и новые функции.

Следовательно, в ходе общих исследований венгерского синтаксиса и морфологии нельзя оставлять без внимания и данные о венгерских диалектах Югославии.

AUSDRUCKSMÖGLICHKEITEN DER ADVERBIALIEN IN DEN UNGARISCHEN MUNDARTEN VON JUGOSLAWIEN

von O. Penavin

Die Verfasserin befasst sich mit den in den ungarischen Mundarten von Jugoslawien gebrauchten Adverbialsuffixen und mit den Funktionen der Adverbialsuffixe. Einige ungarische Mundarten von Jugoslawien haben infolge ihrer Isoliertheit mehrere alten Suffixe bzw. alte, heute nicht mehr gebrauchte Funktionen mancher Suffixe aufbewahrt. Im Laufe der Untersuchung zeigt sich aber, dass auch neue Funktionen — infolge anderer sprachlichen Einwirkungen — auftreten.

Im Laufe der globalen ungarischen syntaktischen und morphologischen Untersuchungen dürfen also auch die Aussagen der ungarischen Mundarten von Jugoslawien nicht ausser acht gelassen zu werden.